

Brandweer in Europa (*factsheet*)

Versie: 30 september 2013

Op verzoek van het ministerie van Veiligheid en Justitie heeft het Instituut Fysieke Veiligheid (IFV) het Nederlandse brandweerstelsel vergeleken met dat van zes andere Europese landen, te weten: België, Denemarken, Duitsland/Noordrijn-Westfalen, Frankrijk, Verenigd Koninkrijk en Zweden. Het volledige rapport 'Brandweer in Europa' (Wijkhuijs & Van Duin, 2013) kunt u vinden op de website van Infopunt Veiligheid. In deze *factsheet* worden enkele in het oog springende overeenkomsten en verschillen genoemd.

1.1 Taken van de brandweer

De landen die in de vergelijkende verkenning meegenomen zijn, beschikken alle over een of meerdere organisaties die het weren van brand als (belangrijkste) doel hebben. Daarnaast kunnen deze organisaties nog andere taken hebben. Zo wordt in België een groot deel van het ambulancevervoer door de brandweer uitgevoerd. In Zweden en Denemarken gebeurt dit niet, maar heeft de brandweer wel een taak in het verlenen van medische noodhulp totdat de ambulance gearriveerd is en dit kan overnemen.

De taken van de brandweer kunnen tussen landen verschillen en ook binnen landen is variatie mogelijk. In Duitsland verzorgen sommige korpsen bijvoorbeeld ambulancevervoer, terwijl andere landen dat niet doen.

Brandweerorganisaties hebben een vanzelfsprekende rol bij het bestrijden van ongevallen en rampen, de mate waarin dat gebeurt, verschilt. In sommige landen bestaat naast de brandweer nog een andere organisatie voor de bestrijding van (grote) ongevallen en rampen.

1.2 Brandweerpersoneel

Het percentage vrijwilligers of parttimers bij de brandweer verschilt sterk per land. Dit varieert van 33% in het Verenigd Koninkrijk tot 90% in Noordrijn-Westfalen, Duitsland. Overigens past de term 'parttimer' in veel landen beter dan 'vrijwilliger', omdat er vaak – net zoals in Nederland – sprake is van salariering en soms ook kazernering.

Wat de arbeidsrechtelijke status van het brandweerpersoneel is kan tussen, maar ook binnen landen verschillen. In België zijn de voltijds beroepsbrandweerlieden federaal ambtenaar, terwijl vrijwilligers/parttimers een contract bij een gemeente hebben. Denemarken is een bijzonder geval, omdat hier bij tweederde van de gemeenten de uitvoering van de brandweezorg is uitbesteed aan een particulier bedrijf (Falck). De gemeentelijk brandweercommandant is ook altijd in dienst van de gemeente.

In de onderzochte landen is slechts een gering percentage van het brandweerpersoneel vrouw. Schotland en Wales scoren nog relatief hoog met 14% vrouwen. Frankrijk (exclusief de korpsen van Parijs en Marseille die onder het ministerie van Defensie vallen) komt op 13% vrouwen. De overige landen scoren ruim onder de 10%, ook Nederland met 5%. België is hekkensluiter met 1% à 2%. Van Denemarken zijn geen cijfers bekend. Over het algemeen is onder vrijwilligers het aandeel vrouwen groter dan onder beroeps.

1.3 Opleiding en training

De wijze waarop opleidingen en trainingen zijn georganiseerd verschilt sterk per land. In Frankrijk is het ministerie van Binnenlandse Zaken verantwoordelijk voor de

brandweeropleidingen en is er voor de hogere officiersfuncties een opleiding op nationaal niveau. In België daarentegen bestaat er geen nationaal opleidingsinstituut, maar zijn opleidingen op provinciaal niveau georganiseerd. In sommige landen (Duitsland, Verenigd Koninkrijk) wordt er in opleiding en training onderscheid gemaakt naar het gebied waar het brandweerpersoneel opereert. Brandweerpersoneel dat voornamelijk in stedelijk gebied werkt krijgt een andere training dan degenen die in ruraal (of bergachtig) gebied worden ingezet. Ook de opleiding voor vrijwilligers en beroeps is niet in alle landen gelijk. Net als in Nederland krijgen in het Verenigd Koninkrijk en (deels) ook in Zweden vrijwilligers (nagenoeg) dezelfde opleiding als beroeps. In België en Duitsland zijn vrijwilligers minder getraind dan hun beroepscollega's.

1.4 Bestuurlijke aansturing en begroting

In vrijwel alle onderzochte landen zijn de gemeenten verantwoordelijk voor de brandweezorg. Zelfs in Denemarken, waar in veel gemeenten de brandweertaken aan een particuliere partij zijn uitbesteed, ligt de verantwoordelijkheid voor de brandweezorg bij de gemeenten. Een uitzondering vormt Frankrijk. Daar is niet het gemeentebestuur, maar de hoogste bestuurder van een departement (*prefect*) bestuurlijk verantwoordelijk voor de brandweezorg (behalve in Parijs en Marseille, waar de brandweezorg een militaire aangelegenheid is). In Nederland ligt sinds 1 januari 2013 de bestuurlijke verantwoordelijkheid voor de organisatie van de brandweer ook niet meer langer bij de gemeenten, maar bij de veiligheidsregio's (een samenwerkingsverband tussen gemeenten).

De verantwoordelijkheid voor de brandweezorg wordt vaak gedeeld met andere bestuurslagen. In België met gewesten en het federaal bestuur, in Noordrijn-Westfalen met districten, regio's en het landsbestuur, in het Verenigd Koninkrijk (soms) met provincies en het landsbestuur en in Denemarken met het ministerie van Defensie. In Nederland is het ministerie van Veiligheid en Justitie medeverantwoordelijk voor de brandweezorg.

Opvallend is dat alleen Denemarken een *uitruktijd* (van vijf minuten na alarmering) als 'prestatie-eis' hanteert, terwijl in Nederland en sommige andere landen een tijdsnorm wordt gehanteerd voor het ter plaatse komen bij de brand (*opkomsttijd*). In het Verenigd Koninkrijk heeft een dergelijke norm wel bestaan, maar deze is in 1998 afgeschaft.

De kosten voor de brandweer verschillen sterk per land. Omgerekend per hoofd van de bevolking lopen deze uiteen van 32 euro per jaar in Denemarken tot 85 euro per jaar in Frankrijk. Het maken van een goede vergelijking is echter lastig, omdat niet altijd duidelijk is welke brandweertaken met deze kosten worden gedekt; bijvoorbeeld alleen de reguliere repressieve brandweertaken of ook de rampenbestrijding en de preventieve taken.

1.5 Rampenbestrijding

In alle onderzochte landen heeft de brandweer een taak in de rampenbestrijding, maar die taak kan per land verschillen. Waar de brandweer in België vaak een leidende rol heeft bij de rampenbestrijding, ligt deze rol in Denemarken en het Verenigd Koninkrijk meestal bij de politie. Multidisciplinaire samenwerking tussen de operationele diensten (brandweer, politie, geneeskundige hulpverlening), zoals wij die in Nederland kennen, is in de andere landen minder sterk ontwikkeld.

In sommige landen bestaan er speciale organisaties ten behoeve van de rampenbestrijding en hulpverlening bij bepaalde typen incidenten. In België kent men nog de Civiele Bescherming; een soort Rijksbrandweerleger dat bij grote calamiteiten bijstand kan verlenen, maar ook voor andere, specifieke taken kan worden ingezet. Een soortgelijke organisatie bestond tot 1981 ook in Nederland. Ook in Denemarken en Duitsland kan bij ongevallen en rampen een beroep worden gedaan op een aparte, nationale, organisatie die vanuit verschillende centra specialistische (technische) ondersteuning levert. Zweden heeft een landelijke organisatie voor specialistische typen hulpverlening, zoals reddingen op hoogte.

1.6 Ontwikkelingen

In België is in 2007 een aanzet gegeven tot 'zonevorming', wat vergelijkbaar is met de regionalisering van de Nederlandse brandweer. Ook in het Verenigd Koninkrijk heeft een schaalvergroting plaatsgevonden. Inmiddels bestaat er voor Schotland nog maar één brandweerorganisatie. In Engeland en Wales is de schaalvergroting echter stilgezet. Vooral in het Verenigd Koninkrijk heeft de brandweer als gevolg van de economische crisis te maken met een forse inkrimping van het budget.

In zowel Frankrijk als het Verenigd Koninkrijk maakt men zich zorgen over de animo voor de vrijwillige brandweer. In Frankrijk zijn inmiddels initiatieven ontplooid om het vrijwillige/parttime brandweerwerk aantrekkelijker te maken. Deze liggen vooral op het arbeidsrechtelijke vlak.